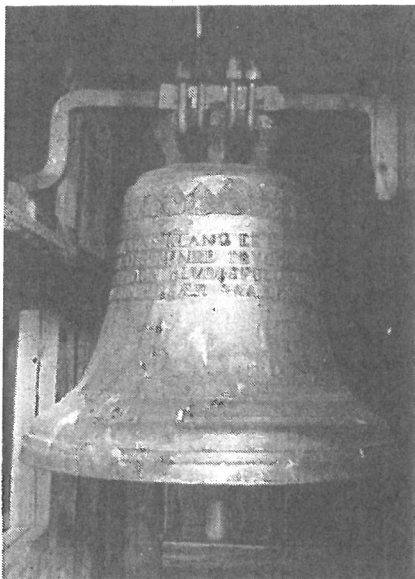

LØRENSKOG KIRKE gjennom 800 år

Biskop Lislerud hilser Lørenskog menighet ved 800 års jubileet

En kommer stadig tilbake til spørsmålet om fellesskapet i våre menigheter. Vi blir ikke så lett ferdig med det. Det kan neppe være tvil om at Lørenskog kirke gjennom 800 år har vært et sted hvor mennesker har opplevet nettopp fellesskap – med Gud og mennesker. Vi kjenner noen av de mange kirkegjengere som gjennom århundrene har søkt til denne kirken. Navnene har vi. Dåpsdagen kjenner vi, og vi har navnene på dem som ble konfirmert og viet i Lørenskog kirke. Vi kan endog finne ut hvem som gikk til alters!

Men vi vet heller lite om sorgen og gleden, tvilen og troen, nederlag og seire, som de bar med seg inn i Guds hus. Vi vet bare at menneskene var forskjellige og at det enkelte menneske til forskjellige tider hadde forskjellige behov.

Fikk de hjelp?

Fant de fellesskap og varme, forståelse og støtte?

Fant de frem til den levende Gud og opplevet de syndenes forlatelse i Jesu navn?

Situasjonen er ikke så mye anderledes i dag hverken i Lørenskog eller andre steder i bispedømmet.

I vinter hadde vi en samling av prester og forstandere fra de forskjellige kirkesamfunn her i bispegården. Samtaleemnet var ekumenikk på lokalplanet. Da kunne frikirkeforstanderne fortelle at de knapt hadde opplevet at mennesker kom for å melde seg inn i frikirken eller i dissentermenigheten på grunn av lærespørsmål. Metodistpresten i byen hadde bare registrert ett eneste menneske som var kommet til ham for å melde seg inn i Metodistkirken fordi han var kommet til et annet syn når det gjaldt den kristne lære. Men folk ble medlemmer i frikirkesamfunnet fordi de hadde funnet et fellesskap, og fordi de følte seg hjemme der og fordi de kjente seg å være på bølgelengde med folket. Sangen og musikken varmet. Praten rundt kaffebordet skapte åpenhet og trygghet. Felles strev for å sikre menighetens økonomi skapte samhold og giverglede.

I en av våre menigheter hørte jeg om en dame som hadde hatt vanskeligheter med å finne plass i fellesskapet i menigheten. Hun var innflytter og søkte til kirken.

Lavmælt fortalte hun hvordan hun hadde gått i to til tre år før noen snakket til henne. Hun hadde deltatt ved gudstjenestene og møtte frem på menighetsmøter og håpet at hun kanskje der ville lettere få kontakt. Hun hørte ikke til dem som trengte seg på. Men ingen kom henne i møte, hverken ved gudstjenesten eller på menighetsmøtet. Ingen kontaktet henne. Ikke før det skulle være menighetsrådsvalg, og man oppdaget at hun kanskje kunne være aktuell som medlem i menighetsrådet. Så ble hun spurt om hun ville stille seg til valg, og hun svarte ja. Idag innrømmer hun åpent at menighetsrådet faktisk ble det første sted hvor hun fikk personlig kontakt med noen i menigheten.

Dette hendte altså ikke i Lørenskog, men kunne det ha hendt der?

Jeg gratulerer Lørenskog kirke med 800 års jubileet for den gamle ærverdige kirken. La oss takke for hjelp som søkende mennesker har funnet i dette kirkehuset, og la oss fortsatt bygge på den levende Guds menighet og da mener jeg fellesskapet av alle som tror og er døpt.

Også i Lørenskog er der mennesker som venter på en innbydelse. Og de kommer ikke, hvis ikke du er villig til å ta kontakt.

Ved 800 års jubileet utfordrer jeg Lørenskog menighet til å bygge videre på den levende Guds menighet. I Lørenskogs lange historie har det aldri vært så mange mennesker som trenger et levende fellesskap med den levende Gud og hans troende menighet.

Da kirken ble bygget

De første faste boplassene i Lørenskog mener en var ved Hammer. (Oppe på Hammerberget er det en brønn som det er vann i selv i tørketider. Det ble brukt til matvann.) Hammer ble i lang tid sentrum i bygda.

Litt nord for Hammerberget ligger gården Torshov. Der dyrket forfedrene sin åsatro.

Da så kristendommen kom, var det naturlig at kirken fikk sin plass i nærheten av det gamle kultstedet og i sentrum av bygda.

Under Olav Kyrre (1066–1093) ble Oslo fast bispesete, og kirken fikk større økonomisk selvstendighet. Østlandet hadde fått sin helgen, St. Hallvard. Hans legeme ble lagt i skrin, og ført til Oslo. Til ære for helgenen ble det bygget en stor kirke, Hallvardskirken. Utenlandske steinbyggermestre ble tilkalt for å bygge kirken. Mange nordmenn måtte hjelpe til som håndtlangere, men lærte samtidig kunsten å bygge med stein. Disse menn stod senere for byggingen av steinkirker i bispedømmet. Hele 13 steinkirker ble bygget på Romerike, Asker og Bærum i tiden ca. 1150–1250. Alle steinkirkene på Romerike lå på vestbredden av Glomma. En av disse kirkene er Lørenskog kirke.

Det som er felles for flere av disse kirkene, er at de har en noenlunde samme grunnplan med rektangulært kirkeskip og et noe mindre firkantet kor. Dør- og vindusåpninger og korbue er murt opp av tilhoggen kalkstein. En snakker derfor om „kalksteintiden”, som en regner med varte fra ca. 1150 til 1250. Når Lørenskog kirke ble bygget, vet vi ikke, men det må være en gang i dette tidsrommet.

Til murene forøvrig er nyttet bruddstein. Murene er over 1 meter tykke, og steinene er festet sammen med kalkmørtel.

Byggingen av Lørenskog kirke gikk trolig for seg på den måten at bøndene ble pålagt å skaffe til veie materialer til bygget og være håndtlangere for en byggmester. Kalkstein og kalk måtte de hente utenbygds fra, for det finnes ikke i Lørenskog.

Grunnplanen er den samme i dag som den gang kirken ble bygget, likeså murveggene. Riktignok er de i løpet av 800 år blitt reparert flere ganger.

Opprinnelig hadde kirken bare et firkantet vindu på sydveggen i kirkeskipet. I koret var det en utgangsdør på sydveggen og et firkantet vindu. Bak alteret på østveggen var det et smalt vindu. Korbuen mellom skipet og koret var ganske liten og smal. Foran inngangsdøren i vest var det et lite våpenhus i tre. Taket og gavlene var av tre og tjærebredd. Midt på taket over skipet var det en takrytter med plass til kirkeklokke.

På den tiden kirken ble bygget antar en at det var 30–40 gårdsbruk i bygda. Regner en så 6 personer på hvert bruk, bodde det den gangen vel 200 mennesker her. Det var ikke kirkebenker, alle stod, så det var god plass til alle.

I 1935 fant res. kap. Sverre Kristiansen fram fra kirkeloftet en stor helgenfigur skåret i eiketre. Den var noe ødelagt, men en kunne fastslå at det var en St. Laurentiusfigur. Han blir avbildet i diakondrakt med bok i den ene hånden og en rist i den andre. Risten er blitt borte, men et par hull viser at det har vært feste til den.

St. Laurentius var diakon i Rom og ble brent levende på en glødende rist fordi han nektet å utlevere kirkens formue til keiseren. Dette skjedde 10. august år 258.

Vi tror at Lørenskog kirke ble viet til St. Laurentius.

Kirken i katolsk tid

I 1100-årene ble tiende lovfestet, først av kornavlingen, senere også av feavl og annen næring. Innkomsten ble delt i fire deler. 1/4 til bispem, 1/4 til bygdepresten, 1/4 til vedlikehold av kirken og 1/4 til de fattige i soknet.

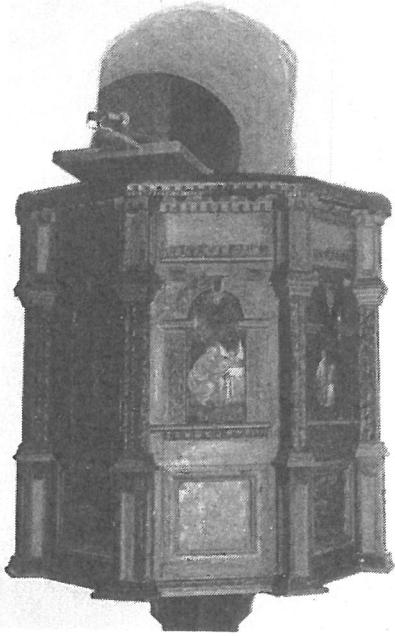
I tillegg hadde både prestebølet og kirken inntekter av parter i flere gårder som de hadde fått som gaver eller på annen måte blitt eier av. Folk flest måtte betale for kirkelige handlinger, og noen måtte betale bøter fordi de hadde forbrutt seg mot kirkelige påbud. Kirken hadde således ganske gode økonomiske forhold i den katolske tiden.

Det er mulig at Lørenskog i denne tiden hadde egen prest, og at Hammer var prestegård. Hovedregelen den gang var at hvert alter skulle ha sin prest.

Vi vet ingen ting om vedlikehold og stell av kirken de første hundre-årene.

Under ødetiden (1349–1450) gikk folketallet i Lørenskog sterkt tilbake. Antakelig var det bare 50–60 mennesker som var bosatt her. I biskop Eisteins jordebok der kirketiende for alle soknene er fastsatt like etter år 1400, er det ikke satt noen tall for Lørenskog. Det ble sikkert lite til å holde kirken ved like, og kirken forfalt. Likevel ser det ut til at den har vært i bruk hele tiden, og ved år 1500 får en inntrykk av at den er i ganske bra stand.

Reformasjonen innført i 1537

I den første tiden etter at reformasjonen var innført, skjedde det ikke store forandringer. Men det var vanskelig om prester, og så ble Lørenskog anneks til Skedsmo, og var det helt til 1948.

De nye krav til ordningen av gudstjenesten og forholdene i kirken som reformasjonen førte med seg, kom til å virke litt etter litt.

Nå ble det lagt stor vekt på prekenen, og det skulle være lyst og vennlig i kirken. Alle helgenbilder og skulpturer skulle vekk. Trolig var det da at St. Laurentius-skulpturen ble satt på kirkeloftet.

Fra 1607 er det bevart regnskaper og beretninger om reparasjoner og forandringer i kirken.

I 1608 fikk kirken prekestol. Samtidig ble sydvinduet i skipet gjort større. En plantegning fra 1660-årene viser et bredt vindu i den østre delen av sydturen.

Den nye gudstjenesten varte mye lenger enn den katolske. Det ble nødvendig med benker å sitte på.

På 1600 tallet hadde kirken en baldakin-altertavle. „ . . . de lange Jern hver 2 1/2 alen lang, som himmelen over altertaufflen ere befestet oppe udi Bielcherne under taget med.” Altertavlen forestilte innstiftelsen av nattverden og hadde denne inskripsjonen: „Luc.XXII v. 14. Der thimen Kom satte Jesus sig ned oc de tolf Apsotstelle med Hannem oc hand sagde til dem: Mig haffuer hierteligen forlangit at æde dette Paaskelam med Eder førende jeg lider. Anno 1616.” Lenger nede på tavlen stod årstallet 1614. Et par lister fra baldakinen ligger fremdeles på kirkeloftet.

Kirken fikk en ny skriftestol i 1632, og en bispestol gjort i 1658.

Kirkemurene er flere ganger blitt reparert og til dels bygget om. Således nevnes i 1617 at kirkemuren på det nordøstre hjørnet ganske var forfallent, er reparert. Det var vel da det store strekkjernet ble lagt inn. Korets sydøstre hjørne hadde fått store sprekker. Murmester Anders Hansen sluttet kontrakt i 1685 om å rive ned det sydøstre hjørne av „Sanghuusetz Muur” som hadde revnet 3 1/2 alen over jorden, og igjen bygge det opp på et fundament 2–3 alen „udj Jorden”, og på samme hjørnekant mure opp en fot eller pilar 3 alen høy for å styrke muren.

Murpussen ble flere ganger reparert både utvendig og innvendig i 1600 og 1700 årene.

Alt trevirke hadde lett for å råtne. Både tak og gavler og golv ble skiftet ut flere ganger. Tak og gavler var tjærebredd.

I 1625 fornyer Christoffer Massen tak og takstol over skip og kor. Takstolen står der fremdeles. Han laget også en ny takrytter. Denne Christoffer Massen, som vanligvis ble kalt Christoffer tårnbygger, var bosatt i Lørenskog og utførte arbeidet „velvilligst” for kosten. Lønn til 2 tømmermenn og utgifter til materialer kom på 41 daler, og det måtte kirkekassen betale. Taket over skipet fikk teglstein i 1658, og 11 år senere også koret.

Våpenhuset blir første gang omtalt i 1673. „Forleden Aar er Opszatt Bindings Werck til It Nytt Waabenhus, Och endnu icke Kled.” Året etter ble det bordkledd, og taket tjærebredd i 1681.

Oppe i takrytteren – klokketårnet – var det i 1629 to klokker. Den største ble støpt om i år 1700, og vel 70 kg malm lagt til, så den ble på 230 kg. Senere ble det anskaffet en klokke som hadde innskriften „Soli Deo Gloria. Me fecit Michael Troschal Hafnia. Anno 1755.” Oversatt betyr det: Æren er Guds alene. M.T. i København laget meg i 1755.

I midten av 1600 tallet ble det gitt mange gaver til kirken. Det hang vel sammen med at det var blitt bedre tider på grunn av stor aktivitet

med sagbruk og plankekjøring. Osloborgeren Tosten Arneson, som eide Losby og drev sagbruk der, gav en votivtavle til kirken. Den har denne inskripsjon: „Til Guds ære aff E: oc welacht Mand, tosten Arnesøn Borg i Christiania, oc hans kierre hustru Kisten hansdatter er dene Taffle til Løreskou Kircke forærit med al sin behøring. Anno 1647.”

En votivtavle er nærmest en offergave i håp om å slippe nød, og ha lykke og hell med det en holder på med.

Fra sagbrukseier Hans Madsen Stalsberg og hustru fikk kirken en ny prekestol i 1665. Den var i samme stil som votivtavlen. I feltene var det opprinnelig malt stiliserte blomster, men på slutten av 1600 tallet ble de overmalt med bilder av de 4 evangelister, bare ett felt har bevart det opprinnelige motiv.

To høye messing lysestaker som fremdeles er i bruk på alteret, er antakelig gitt av Arnt Tostenson og hustru, (1675). Arnt Tostenson var sønn av han som hadde gitt votivtavlen.

Et stort dåpsfat i messing er en gave fra 1666 gitt av Anders Pedersen og Sophia Christendaatter.

Kalk og disk av sølv ble stjålet i 1675 og erstattet med en av tinn. Soknepresten fant den litt simpel, og han og fruene skjenket kirken en ny kalk og disk i sølv i 1703, og den er i behold og i bruk.

Det var ønskelig med større åpning inn til koret og alteret så det kunne bli bedre kontakt mellom menigheten og presten under altertjenesten. I 1694 ble korbuen gjort større „ . . . for Sviboufen paa sidderne at af-tage, for des bedre lysnings gifvelze opudj Choret.” Samtidig ble det slått hull på muren og laget en oppgang til prekestolen fra koret. På nordsiden av koret ble det muret opp et sakristi. Til døråpningen fra koret inn til sakristiet ble det nyttet tilhoggen kalkstein, som nok er tatt fra korbuen.

I 1706 ble det igjen foretatt en omfattende reparasjon av kirken og våpenhuset, som hadde seget ut fra kirken. En ny takrytter måtte bygges, og golv og himling og kirkestoler måtte fornyes. Folketallet hadde øket, derfor ble det bygget et galleri til for „at fraskille det unge Mand oc Qvinde Kiøn, som tilforn paa det eene Pulpitue tilsammen var bestaaende.

Det var kirkevergen som måtte sørge for vedlikehold og stell av kirken. Til å dekke utgiftene måtte han kreve inn avgifter av jordeiendommer og kuer som kirken eide. Lørenskog kirke hadde få jordeiendommer, og leieinntektene av de 13–14 kirkekuene var det stundom vanskelig å få inn. Når inkomstene ikke rakk til, måtte kirkevergen selv dekke resten. Som rimelig kan være, var dette tillitsvervet lite ettertraktet. Samme mann var sjelden kirkeverge mer enn 2–3 år.

Kirken i privat eie 1723–1857

Som følge av Den store nordiske krig (1700 – 1721), var statskassen tom og landet forgjeldet. Kongen fant da på å selge kirkene.

I 1723 ble alle 3 kirkene i Skedsmo prestegjeld solgt til Osloborgeren Mogens Lauritzen for 3.330 daler. Med i handelen fulgte alt inventar og ornament, rettigheter og eiendommer. Til Lørenskog kirke hørte hele Skårer gård, halvparten av Feiring og en part i Søndre Hauger. Dertil noen kirkekuer. Eierne hadde plikt til å holde kirken i forsvarlig stand og skaffe nødvendig utstyr til kirkens drift.

Mogens Lauritzens arvinger solgte kirken med dens rettigheter og forpliktelser, og senere skiftet kirken eiere flere ganger. Det viste seg som oftest at utgiftene var større enn inntektene. Bare det aller nødvendigste ble gjort for å holde kirken i stand. En synfaring i 1760 viste at taket var så dårlig at kirken ikke var „dråpefri”, og tårnet var enda verre. I muren fantes flere sprekker, og sakristiet hadde løsnet og seget noe fra hovedbygningen. Eierne den gang, Werner, erklærte å ha brukt hele 200 daler i reparasjoner de 4 årene han hadde eid kirken. Han hadde lenge tenkt å reparere taket og murene. Teglstein og annet materiale var innkjøpt og lå på gården Asak. Men da bygdefolket ikke ville kjøpe materialene til kirken, kunne han ikke få gjort noe.

Den siste eier av kirken var Pauline Louise Holmsen, som hadde arvet den etter sin mor. I 1856 tilbød hennes far, Holm Holmsen, kommunen å få kjøpe kirken. Året etter vedtok herredstyret å benytte seg av tilbudet. I mars 1857 ble skjøte på Lørenskog kirke utstedt til Lørenskog kommune for en sum på 1100 daler.

Kommunen overtar kirken

Kommunen hadde vanskeligheter med å skaffe til veie pengene. Det gikk både 1 og 2 år, og Holm Holmsen truet med saksanlegg. Da fikk kommunen et lån i Opplysningsvesenets fond på 1500 daler mot pant i kirken. Dermed gikk kjøpet i orden.

Ved overtakelsen var kirken i mindre bra stand og trengte omfattende reparasjoner. Samtidig ville de bygge den om en del. For å greie dette, måtte kommunen låne enda mer. Denne gang 1600 daler, også i Opplysningsvesenets fond.

Det firkantede vinduet i skipet på sydveggen ble murt igjen, og i stedet fikk en 2 store rundbuede vinduer. Vinduet bak alteret ble gjort stort og rundbuet.

Takrytteren ble fjernet, og i stedet ble det bygget et høyt tårn ved inn-

gangen til kirken. Tårnfoten ble våpenhus, og en trapp herfra førte opp til galleriet. En ny himling i skipet og koret ble lagt noe lavere enn den gamle. Den hadde kvadratiske ruter.

Nye kirkebenker ble anskaffet, og nytt golv og nye ovner. Koret fikk nytt alter og ny alterring. På en sokkel på alteret ble satt en kopi av Thorvaldsens Kristusfigur. Under Kristusfiguren et felt der det stod: „Kommer hid til mig alle I som er besværet. Jeg vil give Eder Hvile for Eders Sjel.”

Kirken ble malt hvit både utvendig og innvendig. Også prekestolen ble malt hvit med gullkanter, bare feltene med bilder av evangelistene lot de være å male over.

Nå fikk kirken orgel. De overtok det gamle orgelet i Skedsmo kirke for 100 daler. Det var bygget i Kristiania i 1828 og hadde 8 stemmer, og måtte ha en mann til å trå belgen. Dette orgelet ble overlatt til Norsk Folkemuseum i 1902. I stedet fikk kirken et nytt orgel.

Først i 1864 ble de ferdige med de store ombygninger og reparasjoner, og det ble ca. 300 daler dyrere enn beregnet.

Tidens tann tærer. Det murede sakristi på nordsiden av koret, hadde seget ut fra bygningen, var forfallent og kaldt. I 1895 ble det derfor revet, og i stedet ble det bygget et sakristi av tre på hver side av koret, dåps-sakristi på nordsiden og prestesakristi på sydsiden. Vinduet på sydveggen i koret ble da murt igjen.

Golvet hadde lett for å råtne. For å slippe slike skavanker, støpte de ved århundredskiftet sementgolv både i skipet og koret.

Taksteinene hadde lett for å ugjøre seg, så omkring 1900 ble det lagt skifer på taket.

Midt under gudstjenesten søndag den 23. oktober 1904 følte det som grunnen bølget under dem som satt i kirken, og en uhyggelig romling som minnet om tordenvær, gjorde mange forskrekket. Men kirken fikk ingen skader av jordskjelvet. Derimot fikk den store skader da lynet slo ned der 30. juni 1906. Både tårnet, taket, en murpipe og noe av muren og et vindu ble mer eller mindre ramponert. Utgiftene til reparasjonen var mer enn hele kirkebudsjettet, og det måtte en ekstra utligning på inntekt og formue til for å dekke utgiftene. Etter den hendingen fikk kirken lynavleder.

En stor begivenhet syntes folk det var da kirken i 1913 fikk elektrisk lys. Fra Thorshaug fikk de som gave en lysekroner i hamret jern. På veggene anbrakte de lampetter. Disse lampettene ble senere skiftet ut med to- og tre-armede messinglampetter.

I begynnelsen av 20-årene mente kirketilsynet at kirken trengte en fornyelse, og de henvendte seg til arkitekt Lars Backer og bad ham komme med forslag. Han utarbeidet en plan for restaurering av kirken, men ingen ting ble gjort på grunn av de trange økonomiske forhold på den tiden.

Noen damer som hadde stor interesse for kirken, dannet i 30-årene en forening som ble kalt Kirkemisjonen. Den hadde som formål å skaffe utstyr og utsmykning til kirken. I første omgang ville de anskaffe et glassmaleri. De fikk kunstneren Enevold Tømt til å lage et glassmaleri av Den gode hyrde. Det ble anbrakt i vinduet bak alteret. Av riksantikvaren ble det bare gitt tillatelse til å nytte det som varevindu. Dette glassmaleriet står nå fint montert i kjelleren i gravkapellet.

Stor oppussing av kirken i 1936

Res. kap. Sverre Kristiansen og menighetsrådet mente at de gamle tingene på kirkeloftet burde få plass nede i kirken. Kristusfiguren på

alteret ble fjernet, og i stedet ble votivtavlen fra 1647 anbrakt som altertavle. Alterringen ble skiftet ut med den gamle alterringen fra 1600-tallet, som de også fant på kirkeloftet. Der fant man også en meget gammel treskulptur av St. Laurentius. Den ble grundig preparert og fikk plass i koret. Kunstmaler Henrik Sørensen fikk fjernet hvitmalingen og gullet på prekestolen og frisket litt på de gamle fargene, både på den og på votivtavlen. Så ble kirken malt innvendig, likeså alt inventaret, under ledelse av Finn Kraft. Midtgangen fikk ny løper. Ny nummertavle med en utskåret lyre på toppen kom på plass.

Organisten var ikke fornøyd med orgelet, han ville ha flere stemmer. Menighetsrådet satte i gang innsamling. Lørenskog sparebank trådte støttende til, og midler ble skaffet til veie. Orgelbygger J.H. Jørgensen bygde om hele orgelet. Nå ble alle pipene plassert oppe på kirkeloftet, og gjennom en åpning i taket kommer lyden ned i kirkerommet. Spillebordet står på galleriet, og elektriske ledninger går opp til pipene. Nå hadde orgelet fått 10 gjennomgående stemmer (1932–33). Senere har orgelet fått en stemme til, og har i dag en klangfarge og styrke som passer svært godt til kirkens størrelse.

Forbedring av kirken 1946–1951

Sakristiene fra 1895 var kalde og gisne, og i 1946 ble begge revet. I stedet ble det bygget et i tre på nordsiden av koret. Det ble delt i to, men har bare én inngangsdør. På sydveggen i koret ble det gamle, opprinnelige vinduet som ble murt igjen i 1895, åpnet på ny. Lysekronen av hamret jern ble skiftet ut med en tolv-armet messingkrone.

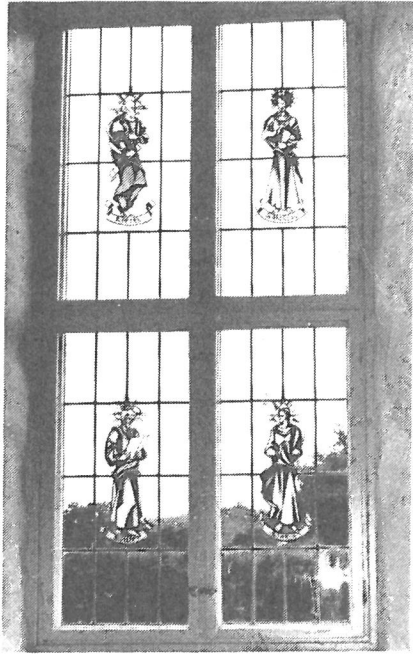
Vinduskarmene var blitt dårlige, til dels råtne. Nye måtte anskaffes. I samråd med riksantikvar Nygaard-Nilssen og arkitekt Edvind Moestue ble menighetsrådet enige om å gjøre vinduene i skipet noe mindre og rektangulære. Menighetsrådet ønsket å pynte vinduene med bilder. De fikk overlærer ved Kunst- og håndverksskolen i Oslo, Borgar Hauglid, til å lage åtte apostelbilder. Disse bildene i vakre farger er brent inn i glasset. Fra før hadde en de fire evangelistene malt i feltene på prekestolen. Hele apostelrekken ble således komplett.

Vinters tid kunne det være temmelig kjølig i kirken. Nede ved ovnen som stundom stod rødgledende, var det for varmt, men ellers i kirken stod det kaldt fra murveggene. Når det var mange folk i kirken, ble veggene helt våte av det folk åndet ut. For å få en jevn temperatur, gikk en i 1951 over til elektrisk oppvarming. Ved å ta vekk ovnen nede i kirkeskipet, fikk en plass til to kirkebenker. Den høye pipa kunne nå rives.

Restaurering av kirken i 1956

I midten av 50-årene trengte kirken på ny en oppussing. Murpuss og maling hadde begynt å flasse av. Arkitekt Thomas Tostrup ble bedt om å utarbeide planer for restaurering av kirken. Hans planer var i store trekk de samme som Lars Becker hadde foreslått i 1921. Galleriet på nordveggen skulle fjernes, vinduet bak alteret skulle mures igjen, golvet dekkes med skiferheller og kirken skulle få ny belysning. Forslaget ble godkjent av riksantikvaren, men han tok forbehold om at en sakkyndig skulle se på tingene når kalkpussen på veggene var banket vekk.

Det viste seg at veggene hadde vært malt mange ganger. En gang har de vært malt lyse blå. Noen veggmalerier fantes ikke. Derimot fant de på nordveggen i koret et gjenmuret repositorium – boknisje – og det ble gjenåpnet.

Sakkyndig Cato Enger kom. Han fant rester av et gammelt vindu bak alteret, og over himlingen lå bjelkene fra 1625. Riksantikvaren bad da om at vinduet bak alteret ble rekonstruert og at himlingen ble revet så bjelkene ble synlige. Dette ville fordyre arbeidet betraktelig, men de kommunale myndigheter var imøtekommende og bevilget de nødvendige pengene. Brødrene Askevold fra Stabek utførte arbeidet både raskt og fint. Som et eksempel kan nevnes at da skiferhellene til midtgangen og koret kom, viste det seg at kantene var nokså stygge. Både bygningssjefen og en fra riksantikvaren mente de til nød kunne brukes, men brødrene Askevold sa nei. De returnerte alle hellene og forlangte nye, ordentlig tilhogget i kantene. Leverandøren truet med sak. Nye heller, fint tilhogget, kom, og sak ble det ikke. Til bruk i kirken var bare det beste godt nok.

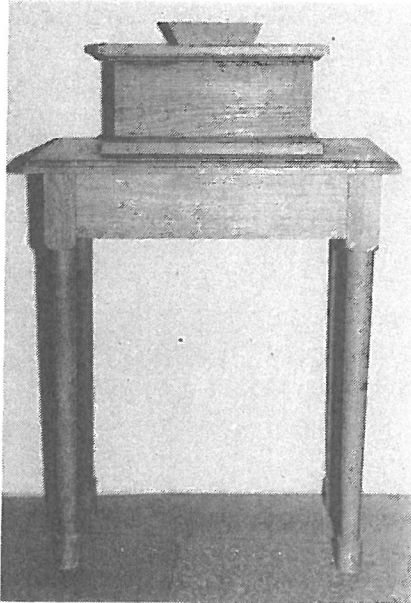
Da så murer- og snekkerarbeidet var fullført, kom maleren, og alle kirkebenkene og galleriet ble malt. Elektrikeren monterte reflektorlamper i skipet og lyskastere i koret. Tre måneder tok det å restaurere kirken, og det kom på kr 57.000,—. I den tiden fikk Lørenskog bruke Strømmen kirke til gudstjenester og kirkelige handlinger. Biskop Smemo kom og forrettet ved gjenåpningen av kirken.

I anledning gjenåpningen ble det gitt mange gaver til kirken. Kirkemisjonen gav en kalk, en disk og 30 særkalker, Menighetspleien en oblat-eske, fru Katharine Boeck et stort brett, 10 bedrifter en vinkanne, alt i sølv. En forening gav høreapparater for tunghørte.

Kirken får toaletter, ny altertavle m.m.

Det var ingen toaletter ved kirken. Folk ble henvist til utedoene ved Hammer skole. Det var ikke bra. Da så utedoene ble revet, ble det rent ille. Men ved å grave ut under våpenhuset fikk en både toaletter og et ildsikkert skap til å oppbevare altersølvet m.m. i. Samtidig ble våpenhuset

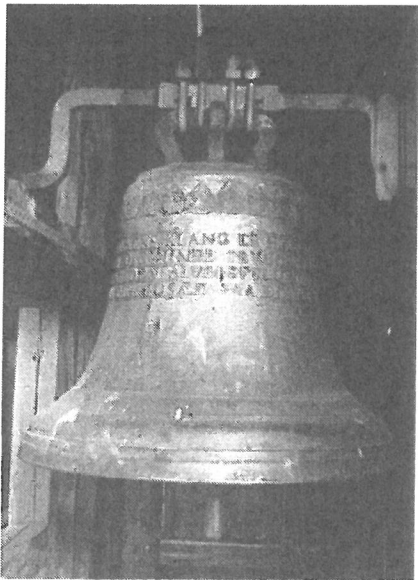

pusset opp, fikk vindfang, vakker bordkledning og elektrisk oppvarming. (1958).

Votivtavlen, som siden 1936 hadde tjent som altertavle, var så høy at den stengte en del for vinduet bak. Menighetsrådet ville derfor ha en mindre altertavle eller noe annet som ikke stengte for vinduet. Riksantikvaren gjorde oppmerksom på at han disponerte et legat – Marie Andersen f. Heyerdahl legat – som gav bidrag til utsmykking av kirker. Igjen ble Borgar Hauglid kontaktet, og han ble bedt om å komme med forslag til ny altertavle. Hans siste forslag, en altertavle i glassmosaikk med to vinger, ble godtatt av alle instanser. Det er visstnok den eneste altertavle i landet som er laget i mosaikk. Den kom på plass i 1963, og votivtavlen ble hengt opp på nordveggen i kirkeskipet. Legatet dekket alle utgiftene til den nye altertavlen.

Siden alteret står helt inntil veggen, lar det seg ikke gjøre å gi offer på alteret. Det ble derfor satt fram et bord ved korbuen, og så la folk offerpengene på det eller oppe i en flettet kurv som stod på bordet. Noen god ordning var det ikke. I 1965 fikk en løst dette problemet ved at frk. Anna Røri gav penger til et offerbord. Borgar Hauglid tegnet bordet, og snekkermester Ekstrøm i Lørenskog utførte arbeidet.

Kirkeklokkene

Oppe i tårnet henger det to kirkeklokker. Den største klokka har følgende inskripsjon: „Klokkens klang er Herrens røst. Land deg minde trygge Synder naar den alvorfuldt forkynner, som din Udsæd saa din Høst. Støbt af A.O. Holte paa Toten aar 1874.”

Den minste klokka er støpt om i 1919. Det er visstnok den kirkeklokka som ble støpt om i 1755. Den hadde fått en sprekk, klangen ble dårlig, og den måtte støpes om. Den har denne inskripsjonen: „Paa gammel vis jeg ringte til Guds pris. Med nye toner jeg vil ringe for vor Forsoner.”

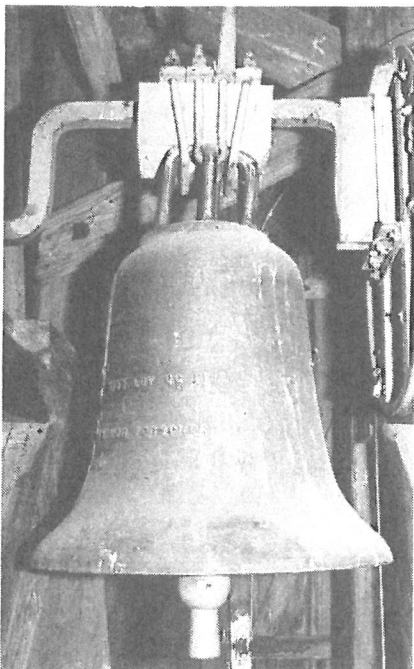
Vinters tid var det en sur jobb å stå oppe i tårnet og trekke i klokke-reipa. For noen år siden (i 1964), ble det installert utstyr så en elektrisk motor utfører arbeidet. Det er bare å trykke på noen knapper, og en kan velge om bare den store eller den vesle klokka skal ringe, eller begge to samtidig, kiming eller 3 x 3 slag. Dette er en stor lettelse for kirketjeneren.

I hundreder av år har kirkeklokkene kalt folk i Lørenskog til samling om Guds ord, salmesang og bønn. De store høytidene er blitt innledet med kiming og klokkeklang, og under klokkeklang er de døde blitt stedt til hvile på kirkegården.

Gaver til kirken

Bygdefolket har vist stor interesse og omhu for sin gamle kirke. Det viser alle de gavene kirken har fått. En del gaver er allerede omtalt, men stadig blir nye gaver gitt. Flinkest har Kirkemisjonen, som nå kaller seg Kirkeforeningen, vært. I 1952 gav de et golvteppe til å ha foran alteret. Det er tegnet av Finn Kraft og vevet av Rut Røri. I 1962 kom de med ti sølv særkalker, og året etter med en grønn messehagl. De har også gitt en alterduk og bibelske bilder som henger i sakristiene.

Lørenskog sanitetsforening har gitt 2 sølvkranser med 32 særkalker og en dåpsvannkanne i messing. (1941). Fra Menighetspleien fikk kirken i 1936 to store sølv blomstervaser.

Lørenskog bondekvinnelag har gitt fire brudestoler laget av Enevold Nyborg etter tegning av Finn Kraft. De er trukket med vevet ullstoff som har kristne symboler. Bondekvinnelaget har også gitt en messehagl, en rød en (1936), og det er bondekvinnelaget som står for pyntingen av kirken hver høsttakkefest.

Fru Louise Wallerud gav i 1941 en stor billedbibel i hel skinnbind og med gullsnitt, og senere (i 1969) kom en anonym giver med en Kirkebibel som var like fin. Prestefamilien Carl Østbye har gitt en mindre alminnelig bibel.

I 1966 hadde Lørenskog besøk av kyrkohärden og tillitsmenn fra menigheten i Täby, vår vennskapskommune i Sverige. De hadde med seg to lysestaker til å ha på alteret, et fint håndverksarbeide i glass og messing.

Fellesutvalget for Vel-foreningene satte i begynnelsen av 60-årene i gang med å samle inn penger til anskaffelse av konfirmantkapper. Åtti kapper var første bestilling. Senere har kommunen kjøpt inn mange flere, og garderobeskap til å oppbevare dem i. De står på Hammer skole.

De siste messehaklene fikk kirken i 1974. En fiolett er kommet fra England og en hvit er utført av Husfliden i Oslo. Den fiolette er ganske enkel med et par kristne symboler. Den hvite, som er et festplagg, er tegnet av Annelise Alsing, og har som motiv „gaffelkorset”, livets tre, og er brodert med sølv- og gulltråder. Den var meget kostbar, kostet ca. 10.000 kroner. Begge messehaklene er gitt i fellesskap av Kirkeforeningen, Menighetspleien, Bondekvinnelaget, Røde Kors, flere kirkeringer og Lørenskog sparebank. Kirken har nå fem messehakler med foreskjellige farger, og er dermed godt dekket for de liturgiske fargene i kirkeåret. Kirken har fått samarien til prost Anders Sunde, og har i tillegg flere messeskjorter.

På alteret lå det i mange år en duk i hardangersøm, brodert og gitt av Hanna Eriksen. I de siste årene har det vært en lin alterduk med fine broderier i svartsøm. Denne duken er brodert og gitt av Målfrid Skarset. Samtidig kom hun med to, mindre duker i samme mønster og kvalitet til å ha på bordene til særkalkene.

Gravkapellet

Gravkapellet er bygget av bygmester Martin Andressen, Lørenskog, i 1923. Underetasjen, likkjelleren, er murt av naturstein med sementpuss på innsiden. Kapellet over er murt med teglstein og er hvitkalket. Taket, som er et valmtak, er tekket med glassert teglstein. Midt på taket er det en kuppel. I 1960-årene fikk kapellet et vindfang i mur. På hver langside er det tre rundbuede vinduer med farget glass og med korsmotiv i blyinnfatning.

Innredningen var til å begynne med svært enkel. Det var løse langbenker å sitte på, og ved østveggen en plattning med plass til prest og klokker. Like ved stod et vanlig husorgel.

I 1943 gav kunstmaler Henrik Sørensen et vakkert alterbilde av den tidløse Jesus som stiger opp av graven. I hånden stråler det varme hjertet, symbolet på Kristi kjærlighet. På hver side en fløy malt av hans elev Bjarne Riise. På den ene fløyen ser en kornet – Guds ord – som faller blant torner. På den andre fløyen en hånd fra oven som trekker en hånd fra nedden oppover. To store kandelabre i støpt bronse er en gave fra Lørenskog sanitetsforening.

Husorgelet er blitt erstattet med et mindre pedalorgel, anskaffet ved innsamling. Belysningen er bekostet av familien Gjørvad.

Lørenskog bondekvinnelag har gitt fire brudestoler laget av Enevold Nyborg etter tegning av Finn Kraft. De er trukket med vevet ullstoff som har kristne symboler. Bondekvinnelaget har også gitt en messehagl, en rød en (1936), og det er bondekvinnelaget som står for pyntingen av kirken hver høsttakkefest.

Fru Louise Wallerud gav i 1941 en stor billedbibel i hel skinnbind og med gullsnitt, og senere (i 1969) kom en anonym giver med en Kirkebibel som var like fin. Prestefamilien Carl Østbye har gitt en mindre alminnelig bibel.

I 1966 hadde Lørenskog besøk av kyrkohärden og tillitsmenn fra menigheten i Täby, vår vennskapskommune i Sverige. De hadde med seg to lysestaker til å ha på alteret, et fint håndverksarbeide i glass og messing.

Fellesutvalget for Vel-foreningene satte i begynnelsen av 60-årene i gang med å samle inn penger til anskaffelse av konfirmantkapper. Åtti kapper var første bestilling. Senere har kommunen kjøpt inn mange flere, og garderobeskap til å oppbevare dem i. De står på Hammer skole.

De siste messehaklene fikk kirken i 1974. En fiolett er kommet fra England og en hvit er utført av Husfliden i Oslo. Den fiolette er ganske enkel med et par kristne symboler. Den hvite, som er et festplagg, er tegnet av Annelise Alsing, og har som motiv „gaffelkorset”, livets tre, og er brodert med sølv- og gulltråder. Den var meget kostbar, kostet ca. 10.000 kroner. Begge messehaklene er gitt i fellesskap av Kirkeforeningen, Menighetspleien, Bondekvinnelaget, Røde Kors, flere kirkeringer og Lørenskog sparebank. Kirken har nå fem messehakler med foreskjellige farger, og er dermed godt dekket for de liturgiske fargene i kirkeåret. Kirken har fått samarien til prost Anders Sunde, og har i tillegg flere messeskjorter.

På alteret lå det i mange år en duk i hardangersøm, brodert og gitt av Hanna Eriksen. I de siste årene har det vært en lin alterduk med fine broderier i svartsøm. Denne duken er brodert og gitt av Målfrid Skarset. Samtidig kom hun med to mindre duker i samme mønster og kvalitet til å ha på bordene til særkalkene.

Gravkapellet

Gravkapellet er bygget av byggmester Martin Andressen, Lørenskog, i 1923. Underetasjen, likkjelleren, er murt av naturstein med sementpuss på innsiden. Kapellet over er murt med teglstein og er hvitkalket. Taket, som er et valmtak, er tekket med glassert teglstein. Midt på taket er det en kuppel. I 1960-årene fikk kapellet et vindfang i mur. På hver langside er det tre rundbuede vinduer med farget glass og med korsmotiv i blyinnfatning.

Innredningen var til å begynne med svært enkel. Det var løse langbenker å sitte på, og ved østveggen en plating med plass til prest og klokke. Like ved stod et vanlig husorgel.

I 1943 gav kunstmaler Henrik Sørensen et vakkert alterbilde av den tidløse Jesus som stiger opp av graven. I hånden stråler det varme hjertet, symbolet på Kristi kjærlighet. På hver side en fløy malt av hans elev Bjarne Riise. På den ene fløyen ser en kornet – Guds ord – som faller blant torner. På den andre fløyen en hånd fra oven som trekker en hånd fra neden oppover. To store kandelabre i støpt bronse er en gave fra Lørenskog sanitetsforening.

Husorgelet er blitt erstattet med et mindre pedalorgel, anskaffet ved innsamling. Belysningen er bekostet av familien Gjørvad.

De løse benkene er blitt erstattet med faste benker i lutet furutre. Kapellet har sitteplasser til ca. 60 mennesker.

Likkjelleren ble i 1956 avdelt, og glassmaleriet av Den gode hyrde ble plassert på en liten sokkel med lys på baksiden, så fargene og selve bildet kommer tydelig fram. To messing lysestaker, gave fra Hauger, står på sidene av glassmaleriet på sokkelen.

I begynnelsen av 70-årene ble likkjelleren pusset opp. Veggene ble kledt med fin panel, og messinglampetter lyser opp rommet.

I den første tiden etter at kapellet var bygget foregikk alle begravelser fra gravkapellet. Etter hvert ble det gitt tillatelse til å nytte kirken når en ventet at mange ville møte fram. Nå blir så å si alle begravelser forrettet i kirken, og gravkapellet blir bare nyttet til å sette inn likkisten, og man synger en salme eller to.

De eldste gravminner en har, er to steinheller fra 1600-årene, samt et smjernkors over bygdelensmannen Eskel Hover (Hauger), død 1691. På fløyen står det 1690. Han skal visstnok selv ha laget korset.

Kirkegården er blitt utvidet en rekke ganger, og er den eneste gravplassen for hele Lørenskog. Den har asfalterte veier og fine plener, og blir holdt i meget god stand. Folk flest er flinke til å holde gravene pene, med blomster, roser eller andre vekster.

Kirkens betjening

Skedsmo soknekall ble etter reformasjonen svært stort med tre annekser: Lørenskog, Nittedal og Hakadal. Det ble derfor ikke så ofte at soknepresten kunne komme til Lørenskog og holde gudstjeneste og utføre kirkelige handlinger. Noe bedre ble det da Nittedal og Hakadal ble utskilt som eget soknekall i 1794. Soknepresten hadde ofte en personell kapellan til å hjelpe seg. I 1895 ble res.kap. stilling opprettet. Han fikk bopel på Lillestrøm. Soknepresten og res.kap. skiftet om å holde gudstjeneste i Lørenskog. Før 1895 måtte konfirmantene fra Lørenskog gå til prestegården i Skedsmo under forberedelsen. Etter den tid måtte konfirmantene gå til Lillestrøm. Selve konfirmasjonen foregikk i Lørenskog kirke.

I 1928 fikk Lørenskog egen prest da det ble opprettet en hjelpepreststilling her. Den første hjelpepresten var K. Linder 1928–29. Deretter Reidar Haugen 1929–31, og Sverre Kristiansen 1931–37. Da ble stillingen gjort om til res.kap. stilling. Samtidig ble Lillestrøm skilt ut som eget soknekall.

Lørenskog ble skilt ut som eget soknekall i 1948. Den siste soknepresten for Skedsmo–Lørenskog var Peder Bjerkeseth.

Sokneprester i Lørenskog:	Anders Ferdinan A. Sunde	1948–1963
	Nils A. Flatøe	1964–1972
	Erling von der Fehr	1973–1979
	Einar Rui	1980–
Res. kap.:	Sverre Kristiansen	1937–1948, da han ble sokneprest i Skedsmo
	Erling von der Fehr	1968–1973, ca han ble sokneprest her.
	Leif H. Thoresen	1974–

Kallskapellani ble opprettet i 1957. Gunnar N. Hartberg ble tilsatt og virket til 1968. Embedet ble så gjort om til Res.kap., men ble opprettet på ny i 1976, og Trygve Natvig ble utnevnt og er fremdeles i embedet.

Lørenskog menighet fikk landets første kvinnelige kateket, idet cand. theol. Borghild Gjerland Oftestad ble tilsatt i 1970. Hun virket til 1973 da cand.theol. Birgitta Lundquist ble tilsatt – nå Birgitta Lundquist Valnes. Sigrid Hal har også virket som kateket en kort tid.

Da Lørenskog kirke i 1862 fikk orgel, ble organist Iversen ansatt med lønnen 15 daler for året for å spille åtte søn- og helligdager, men måtte selv holde belgtreder. Følgende har senere vært organister ved kirken: Johan Kjus Enger 1892–1907, Johan Berger 1907–1923, Erling Berger 1923–1963 og Ingrid Berger Neraasen fra 1963. Hun er organist i tredje generasjon.

Læreren ved Hammer skole har vært klokker, eller kirkesanger som han en tid ble kalt. Torkel Johnsen 1855–1905, Olav Løkinggard 1905–1940, Steffan Gjørvad 1940–1975. Etter den tid har en gruppe ungdommer gjort tjeneste som klokker.

Det ble opprettet menighetssekretærstilling i 1969. Disse har vært i stillingen: Knut Skistad 1969–1970, Ragnhild Løkke 1970–1971 og Rolf Ruud fra 1973.

Siden 1900 har følgende vært kirkeverge: Carl Grini, Martinius Rognstad, Petter Høibraaten, Leif Gundersen og Trygve A. Bråthen.

Tidligere hadde presten to medhjelpere han kunne rådføre seg med. Denne ordningen er det nå slutt med. I stedet har han menighetsrådet.

Mange personer har i lengre eller kortere tid vært knyttet til kirken som kirketjener, graver, kirkegårdsarbeider eller hatt renholdet. Mange vil huske Ingvald Larsen som i mange år var graver og kirketjener, og Hanna Eriksen som hadde renholdet minst like lenge.

De som for tiden er tilsatt er:

Trygve A. Bråthen, kirkeverge, Kjell Olsen, arbeidende formann, Per Vikan, Werner Bråthen og Tor Westli, kirkegårdsarbeidere. Disse skifter også om å være kirketjenere. Fru Ragna Bråthen har nå i flere år hatt renholdet.

Prestene har i de senere år hatt meget god hjelp av kontordamene Grete Haléen og Randi Lunde. Også kirkevergen har sin kontordame, Helga Moløkken.

Formann i menighetsrådet er Nils-Tore Andersen, og vikarierende menighetssekretærer er Ellen Bøe og Jorunn Jehg.

Lørenskog kirke er det eldste byggverk i bygda. I omlag 800 år har den vært samlingssted for bygdas folk. Generasjon etter generasjon har hatt sin gang her. Tidligere var det mange som kom kjørende eller ridende. På øversiden av kirkebakken, som også er skoleplass for Hammer skole, ble det satt opp en stall så de kunne få satt inn hesten mens de var i kirken. Stallen hadde hele tolv spiltau hvorav det ene ble nyttet som redskapsbod for graveren. Nå er stallen revet, fordi det ikke lenger var bruk for den. Nå kommer folk bilende.

Her på kirkebakken møtte lensmannen opp og forkynte alle offentlige kunngjøringer helt til for en 60–70 år siden. Mange var nok interessert i å høre kunngjøringene, men viktigst var nok samlingen i kirken for å høre Guds ord.

Viktige begivenheter i hvert enkelt menneskes liv har vært knyttet til kirken. Her ble de døpt som barn, her fornyet de sitt dåpsløfte ved konfirmasjonen, og her ble de viet til ektefolk. Når en døde, samlet slekt og venner seg i kirken for å ta det siste farvel. Også viktige nasjonale begivenheter har vært knyttet til kirken.

Lørenskog januar 1980   Steffan Gjørvad

Tekst: Steffan Gjørvad
Fotografier: Stormer Starnes
Omslag og layout: Knut Brandstorp

Kilder: Olav Foss: Lørenskog. Bondesamfunn og forstad.
Sigrid og Håkon Christie: Norges kirker. Akershus I og II.
Lørenskog menighetsblad.

